

Yıl/Year:3, Sayı/Issue: 7, Aralık/December, 2022, s. 93-117

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date
Yayın Geliř Tarihi:10-10-2022

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
Yayımlanma Tarihi:23-12-2022

ISSN: 2757-6000

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ALGÜL

İstanbul Rumeli Üniversitesi, STMF, Radyo, Televizyon ve Sinema
mustafa.algul@rumeli.edu.tr - [ORCID: 0000-0001-5779-9747](https://orcid.org/0000-0001-5779-9747)

BİR AZINLIĞIN ANA AKIMA GİDEN YOLCULUĞU: QUEER TELEVİZYON ÇALIşMALARINI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

ÖZET

Batı televizyon kurgularında queer görünürlüğü, yıllar içerisinde kaçınılmaz ölçüde değişiklik göstermişse de uzun süre sorunlu bir çerçevede çizilmiştir. Medya endüstrisindeki birçok ilintili süreçlere bağlı olarak 1990’lardan sonra temsil biçimlerinde başlayan değişimler sayesinde medya araştırmacıları, queerin daha geniş görünürlüğünü irdelemek amacıyla yaklaşımlarını çeşitlendirmeye başlamıştır. Aynı dönemlerde, akademik dünyada ses getiren queer kuram ise medya araştırmacılarına verimli bir bakış açısı sağlamıştır. Sabit kimlik kavramını, hegemonik normları ve cinsiyet sistemlerine eleştirel bir bakışla yaklaşan queer kuramın sunduğu fikirler, televizyondaki queer görünürlüğü geniş bir perspektifte ele alan queer televizyon çalışmalarının çoğalmasında etkili olmuştur. Kültürel çalışmalar geleneğiyle ilişkilendirilen ve nispeten yeni bir alan olan queer televizyon çalışmalarını, cinsiyet temelli kültürel-politik söylemleri popüler televizyon metinleri üzerinden açıklamaya ve geliştirmeye çalışan disiplinlerarası bir alt-alandır. Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinselliğin toplumsal inşasını daha iyi anlayabilmek adına çeşitli konuları ve yaklaşımları kapsamaktadır. Bu çalışmanın amacı, queer televizyon çalışmalarını, alana zemin hazırlayan süreç ve akademik gelişmeleri genel hatlarıyla açıklamak ve uygun bir literatür taraması sunmaktır. Her ne kadar çıkış noktası Batı temelli televizyon metinlerini incelemek olsa da televizyon kavramının günümüzdeki dijital çağda değişen yapısı ve temsil özellikleri, bu alanın farklı konulardaki dünya ülkelerinde de kullanılan bir yaklaşım olarak temellenmesine olanak sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Queer, Queer Medya, Queer Televizyon, Queer Görünürlük

¹ Bu çalışma, 2021 yılında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalında tamamlanan “*Queer Medyayı Alımlamak: Bir Queer Televizyon Çalışması Olarak Netflix Televizyon İçeriklerinin İncelenmesi*” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

**A MINORITY’S JOURNEY TO THE MAINSTREAM:
AN EVALUATION RESEARCH ON QUEER TELEVISION STUDIES**

Mustafa Algül

ABSTRACT

Although the visibility of queer in Western television fiction has inevitably changed over the years, it has been drawn in a problematic framework for a long time. With the changes that started in the forms of representation after the 1990s due to many related processes in the media industry, media scholars have begun to diversify their approaches in order to examine the wider visibility of queer. At the same time, queer theory, which made an impact in the academic world, provided a productive perspective to media scholars. The ideas presented by queer theory, which approaches the concept of fixed identity, hegemonic norms and gender systems with a critical view, have been influential in the proliferation of queer television studies that deal with queer visibility on television from a broad perspective. Queer television studies, a relatively new field associated with the tradition of cultural studies, is an interdisciplinary sub-field that tries to explain and enhance gender-based cultural-political discourses through popular television texts. To better understand the social construction of gender and sexuality, it encompasses various issues and approaches. The aim of this study is to explain queer television studies, and the process and academic developments that paved the way for the field in general terms and to present an appropriate literature review. Although the starting point is to examine Western-based television texts, the changing structure and representation characteristics of the concept of television in today's digital age have enabled this field to be grounded as an approach used in different countries of the world.

Keywords: Queer, Queer Media, Queer Television, Queer Visibility

GİRİŞ

Günümüzde insanlar, medyanın kültürel ortamıyla kaçınılmaz bir ilişki içindedir. Kitleleşen medya yoluyla toplumsal gerçekliğin üretimi ve tüketiminde yaratılan medya söylemleri, mevcudiyetini korumakta ve insanların (yeni medya ortamında ‘kullanıcıların’) fikir, değer ve dünya görüşlerini etkilemeye devam etmektedir. Bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, kuşkusuz ki tarihi boyunca toplumları şekillendirmede ve kamuoyunu etkilemede önemli bir rol oynamıştır.

Medyanın sunduğu görsel ve işitsel öğeler, film/televizyon metinleri ve popüler kültür ürünleri toplu olarak kültürlerin farklı yönlerini temsil eder. Kültürün bir parçası olarak da ekranlarda yer bularak temsil edilen çeşitli kimlikler, izleyiciye özdeşleşebileceği hikâyeler anlatabildiği gibi bazı topluluklar hakkında da olumlu ya da olumsuz sayılabilecek bilgiler sunar. Görsel hikâyeye anlatıcıları olarak televizyon ve film metinleri genellikle kendimiz ve bizden farklı olan başkaları hakkında hikâyeler anlatmasıyla bilinir.

Belirli toplumsal grupların (ırk/etnik/cinsel azınlıklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler vb.) çeşitli televizyon programlarındaki temsili ve bu temsile bağlı olarak değer yargılarını ve değerlerin yansıma niteliklerini anlayabilme konusunun birçok araştırmaya zemin hazırladığı söylenebilir. Azınlık gruplarının kültürel metinlerdeki temsili özel bir alandır çünkü tarihsel olarak bakıldığında bu topluluklar (uzun yıllar) sıklıkla egemen normatif söylemlerin etkisinde ekranlarda dışlanmışlardır. Sözü edilen azınlık gruplardan biri de şüphesiz ki queer topluluklardır.

Ortalama bir medya tüketicisi, queer konular ve insanlarla ilgili sınırlı bir bilgiye sahip olabilir. Bu duruma temel bilgi kaynağı oluşturabilecek en doğrudan iletim, azınlıkların (ya da bu durumda queerlerin) televizyon programlarındaki (karakter olarak) kurgusal betimlemeleridir. Gray'e göre (2009: 1165) medya, "queer kimliklerle ilgili sosyal bilgi için birincil üretim alanıdır." İnsanların medya kullanımı arttıkça, medya mesajlarına maruz kalmaları da artmaktadır. Bir medya mesajı, kültürel uygunluğun davranışlarını ve anlamlarını yaratarak/pekiştirerek sosyalleşen karakterolojik temsiller aracılığıyla kültürel deneyimlerin aktarılmasına yardımcı olur (McInroy ve Craig, 2017: 33).

Batı televizyon kurgularında queer temsilleri, günümüze kadar ciddi gelişmeler göstermiş olsa da uzun yıllar çoğunlukla problematik bir çerçevede sunulduğu bilinmektedir. Queer temsiller çoğunlukla stereotipik ya da negatif karakter öğeleriyle (problemlili bir hastalık, gülünç bir öğe, psikolojik sorunlu, alkolik, karmaşık duygulu ve bazen katil) ilişkilendirilmiş ve dolayısıyla heteronormatif düşünce yapısı, queerliği 'karşıt nesne' olarak konumlandırmıştır. Bu durum 1990'lara gelindiğinde, neo-liberal politikaların etkisi, yeni pazar arayışları, teknolojik ve toplumsal hareketlenmelerle birlikte yön değiştirmeye başlamış, dönemin popüler televizyon dramalarının belli bölümlerinde queer karakterlere/anlatılara yer vermesiyle ve en nihayetinde 90'lar sonunda tema ve konusu doğrudan queerlikle ilişkilendirilen televizyon dramalarının çıkmasıyla eskiye nazaran anlatı ve karakterlerde bir yumuşama dönemi başlamıştır (Lovelock: 2019: 33-35 ve Parsemain, 2019: 2). Elbette bu süreç, 90'lar akademik ikliminde filizlenen queer kuram ve queer direnişten bağımsız düşünülemez. Queerin televizyonda söz sahibi olma çabası 2000'li yıllarda kendini daha sık göstermiş, güçlü ve daha önce görülmemiş çeşitli temsillerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca ilgili durum, disiplininin bazı temel öğelerini queer ve toplumsal cinsiyet kuramlarından alarak ana akım televizyondaki queer varlığıyla ilgilenen akademik bir alt çalışma alanı olan queer televizyon çalışmalarının, 90'lar sonu/2000'ler başında hız kazanmasını sağlamıştır.

Queer televizyon çalışmaları, queer kimliklerin televizyondaki görünürlüğünü analiz etmek için feminist televizyon eleştirilerinin üzerine kurulmuş, toplumsal cinsiyet ve queer kuramlarının temeline dayanan, farklı bakış açılarıyla yaklaşılabilen, nispeten yeni bir alt çalışma alanıdır. Erken queer televizyon çalışmaları, queer imgelerin televizyondaki görünürlük konularını, pozitif/negatif temsillerini incelemiş, aynı zamanda karakterleri ve hikâye anlatımını, queer görünürlüğe ve queer hareketine yardımcı olan katkılarına ya da temsile zarar verici yönleri açısından analiz etmiştir. Kavram, LGBTİ+ bireylerin (daha kapsayıcı olması bakımından tercih edilen ifadeyle 'queer bireylerin') televizyondaki

görünürlüğü ve politik olarak tanınması açısından çeşitli içerikleri çalışma alanına dâhil ederek, queer kuram ve televizyon çalışmalarını birleştirip disiplinlerarası bir konum kazanmıştır.

Anlaşılacağı üzere 1990'lar, queerle ilintili toplumsal ve akademik gelişmelerin hız kazanması bakımından özel bir milattır. Bu çalışma, queerin televizyon alanında gelişimi destekleyen öğelerin ve akademik alanının daha iyi anlaşılabilmesi bağlamında önemlidir. Bu çalışmanın amacı, queer televizyon çalışmaları ve bu alana zemin hazırlayan durumları, kuramları ve oluşumları açıklayarak bir literatür araştırması sağlamaktır.

1. Queer Televizyon Çalışmalarına Zemin Hazırlayan Süreçler

1969 Stonewall Ayaklanmasını² takip eden dönemde, Amerika'daki gay ve lezbiyen bireyler kendi kimliklerini açıklamaya ve bunun bir parçası olarak da birçok aktivist 70'ler ve 80'ler boyunca eşcinsellerin ana akım medya formlarında var olan tasvir ve temsillerini eleştirmeye başlamıştır (Fejes ve Petrich, 1993: 396). Tüm marjinalleştirilmiş azınlıklar veya (alt) kültürler gibi gayler ve lezbiyenler de kültürel deneyimlerini ve katılımlarını, genel olarak göz ardı edildikleri veya ezildikleri baskın bir kültür tarafından kısıtlanmış ve yasaklanmış bulmaktaydı.

Eşcinselliğin oldukça politikleştiği 1960'ların sonundan itibaren, cinsel azınlıklar politik taleplerini ifade edebilecek bir dil arayışındaydı. Geleneksel olarak sosyal dışlanmayı tartışmak için kullanılan Marksizm veya Neo-Marksizm, eşcinselliğin bir sınıf olarak, salt ekonomik sömürü açısından kuramsallaşamaması nedeniyle yetersizdi. En azından 60'ların sonundan bu yana, cinsel azınlıklarla ilgili konuları ele alacak yeni kuramsal yaklaşımlara ve yeni kavramlara ihtiyaç duyulmuştu. Bu bağlamda *queer*, 70'ler ve 80'lerde Amerika'da baskın olan cinsellik ve toplumsal cinsiyete ilişkin tartışmalardan farklılaşan politik dilin bir parçası haline gelmiştir. Kavram, farklı türdeki aktivistler, organizasyonlar ve bireyler tarafından kullanılan akademik tartışmalara geniş ölçüde ve disiplinlerarası perspektifte uygulanmıştır. Aynı zamanda, normatif olmayan cinsellikler üzerine çalışan birçok akademisyen, çalışmalarını tanımlamak için queer terimini kullanmış ve aktivistler dâhil olmak üzere birçok kişi kendilerini bu terim aracılığıyla tanımlamıştır³ (Kornak, 2015: 1-4 ve Jagose, 2017: 40-42).

² Eşcinsel aktivizmin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilen ve 1969 yılında New York'ta polisler ve eşcinseller arasında yaşanan şiddetli olaylar zinciri *Stonewall Ayaklanmaları*, başta Amerika olmak üzere diğer dünya ülkelerdeki eşcinsel hakları hareketinin fitilini ateşleyen başkaldırı olarak bilinir. Jagose'ye (2017: 45) göre Stonewall, "asimilasyonist politiklardan ve sükûnet yanlısı taktiklerden uzaklaştığı" ve eşcinsel özgürleşme hareketinde kültürel bir değişim sağladığı için sembolik bir öneme sahiptir.

³ 80'lerin sonundan itibaren LGBTİ+ topluluklarındaki insanlar, *queer* kelimesini (bilinen olumsuz kullanımından) kurtarmaya ve nötr bir kelime olarak kendilerini ve benliklerinin olumlu bir formunu tanımlamak için kullanmaya başlamıştır (Barker ve Sheele, 2018: 10).

1.1. Cinsiyetin Karşıt Söylemi Olarak Queer Kuram

'Queer' terimi bir zamanlar yaygın olarak 'garip', 'tuhaf', 'anormal', 'tekinsiz' anlamına gelmekteydi (Halperin, 2003: 339) ve "20. yüzyılda İngilizce konuşulan ülkelerde gay ve lezbiyen bireylere karşı sözlü aşağılama için kullanılan muhtemelen en popüler argo terimdi" (Dynes, 1990: 1090). Fakat 1990 yılında 'Queer Nation' isimli bir grup, New York Onur Yürüyüşünde "*Queer'ler Bunu Okusun!*" adlı bir bildiri dağıtmış ve buradan hareketle 'queer' kelimesi politik olarak sahiplenilmiş, aykırı veya norm dışı kabul edilen cinsel kimliklerin/deneyimlerin ifadesinde şemsiye -çatı- terim olarak işlev görmeye başlamıştır (Halperin, 2003: 340). Dolayısıyla kavramın kullanımında, normatif cinsellik doğrularının dışında kalana bir gönderme söz konusudur.⁴ Dahası, queer sıkça heteroseksüel ya da cisgender⁵ olmayanları ifade etmek için kullanılır.

Queer kuram için kesin bir başlangıç noktasından söz etmek olanaksızdır. Çünkü queer kuramı besleyen pek çok düşünce, bu terimin kullanılmaya başlamasından çok önceleri de dolaşımdaydı.⁶ Pek çok araştırmacı, queer kuramın doğuş anını 1990'da Kaliforniya Üniversitesinde gerçekleştirilen gay ve lezbiyen cinsellikleri üzerine bir çalışma konferansında Teresa de Lauretis'in ilk kez bu terimleri (queer ve queer kuram) kullanması olarak gösterir.⁷ Ek olarak 80'li yıllarda tüm dünyada baş gösteren AIDS⁸ salgınının kimlik, iktidar, bilgi kategorileri ve genel olarak queer aktivizminin gelişmesinde önemli bir yeri vardır. Diğer bir deyişle AIDS salgını sürecinde ortaya çıkan politik örgütlenme,⁹ cinsel kimliklerin yeniden yapılanmasında görünür olmuş (Jagose, 2017: 117) ve queerin kuramlaşmasını beslemiş/gerektirmiştir. Queer kuram; gay/lezbiyen çalışmaları, toplumsal cinsiyet ve feminizm çalışmalarından eleştirel ölçekte çokça esinlense de hatırı sayılır bir oranda post-yapısalcı kuramdan türetilmiştir (Clark, 2007: 1256). Post-yapısalcılar tek, evrensel ve mutlak bir 'gerçek' olmadığını ancak belirli bilgi biçimleri ve ortaya çıkma süreçlerinin

⁴ 'Queer' terimi -'gay' ve 'lezbiyen'in aksine- yalnızca cinsel pratikleri tanımlamaz aynı zamanda heteroseksüel ve cisgender hegemonyasının istikrarsızlaşmasına atıfta bulunur (Rosenblum, 1994: 84).

⁵ Yaşamını doğduğu cinsiyette sürdüren, diğer bir deyişle, doğuştan atanmış cinsiyetiyle cinsiyet kimliği ve davranışı arasında uyumsuzluk yaşamayan kişileri ifade eder (Stryker, 2016: 199). Türkçede (Ali Arıkan'ın çevrimiyle) trans olmayan anlamında 'natrans' olarak da kullanılmaktadır.

⁶ Monique Wittig, Gayle Rubin, Michel Foucault, D. A. Miller gibi isimler, queer kuramın dayandığı kavramlar hakkında birçok fikir ileri sürmüştür.

⁷ Profesör de Lauretis 1980'lerin sonlarında New York'ta aktivistler, sokak çocukları ve sanat dünyasının üyeleri tarafından gay-olumlayıcı anlamda "queer" kelimesinin etrafa saçıldığını duymuştu. Bu -iğrenç- terimi akademik kutsal kelime olan "kuram" ile eşleştirme cesareti ve inancı vardı. Konferanstaki açılış konuşmasında, başlığı bir provakasyon olarak tasarladığını kabul etti. Özellikle gay ve lezbiyen çalışmalarının (kendi deyimiyle "şimdiye kadar yerleşik ve genellikle uygun formül" olan) kayıtsızlığını, bu yeni ortaya çıkan alanda gay ve lezbiyen konularının ilişkisinin adil olduğunu ima etti (Halperin, 2008: 339).

⁸ *Acquired Immune Deficiency Syndrome* (Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu)

⁹ Özellikle ACT UP (AIDS Coalition to Unleash Power) bu dönemde kurulmuş en aktif AIDS aktivist örgütüdür. Sivil itaatsizlik ve doğrudan eylem taktikleriyle, toplumda yaratılan yanlış algıyı birçok farklı formla yıkmaya çalışmıştır (McRuer, 2013: 257).

kültürel/tarihsel olarak özel yollarla 'doğallaştırıldığını' (Barker ve Scheele, 2019: 55) savunur. Dolayısıyla 'anlam', 'doğruluk', 'öznellik', 'özgürlük' ve 'güç/iktidar' gibi kavramların yeniden düşünülmesi gerekir (Sullivan, 2003: 39). Metinlerin ve sözcüklerin yapı sökümü uğratılarak; ikili karşıtlıklarda (rasyonel/duygusal, erkek/kadın, deli/akıllı vb.) bir tarafın nasıl ayrıcalıklı hale getirildiğini ortaya çıkarmak için yapılan çalışmalarda, 'gerçek' ve 'adalet' gibi ideal kavramların indirgenemez bir şekilde karmaşık, kararsız veya belirlenmesi imkânsız olduğu vurgulanmıştır (Harcourt, 2007: 17-19). Dolayısıyla heteronormatif olmayan cinsellik ve cinsel kimlik sorunlarına temelden eleştirel yaklaşımlar getirilmiş, kimliğin doğallaştırılmış kültürel bir kategori ve sabit olduğu fikri keskin bir şekilde reddedilmiştir. Yani post-yapısalcılar, özneye dair belli bir gerçeğin olmadığını, öznenin sabit ve değişmez bir kimliğe sahip olmadığını, kimliğin ideolojik ve normatif süreçlerle kurulan kültürel bir yapı olduğunu ileri sürer.

Judith Butler'ın *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi) ve Eve K. Sedgwick'in *Epistemology of the Closet* (Dolabın Epistemolojisi) adlı eserleri, queer kuramın temel metinleri olarak sayılabilecek iki kitaptır ve ikisi de 1990 senesinde yayınlanmış olup cinselliğe, kimliğe ve toplumsal cinsiyet kavramlarına karşı üretilmiş entelektüel yaklaşımlar içermektedir (Gauntlett, 2008: 145 ve Jagose, 2017: 105). *Dolabın Epistemolojisi* adlı kitabında Sedgwick (1990); insan cinselliğini neyin oluşturduğu sorusunu yanıtlamaya çalışır. Ona göre; özellikle cinsellik bağlamında standart ikili karşıtlıklar, özgürlük ve anlamı sınırlar. Sedgwick, yapılandırılmış bir ikili muhalefette cinselliği, eşcinselliğe veya heteroseksüelliğe sınırlamanın çok basit olduğunu ifade eder. Cinsellik ve toplumsal cinsiyet arasındaki düğümün çözülmesi gerektiğini, aksi halde heteronormatifliğin/heteroseksizmin yerini sağlamaştırarak koruyacağını belirtir.¹⁰ Cinsel yönelimin belli davranışlar, bölgeler ya da duygulanımlar, fiziksel türler, frekanslar, simgesel yatırımlar, yaş ve iktidar ilişkileriyle de bağlantılı olabileceği gerçeğini açıklar ve cinsel etkinliğin, cinsel yönelim kategorisi altında kişiden kişiye çokça fark ettiğinin altını çizer (Barker ve Sheele, 2018: 94). Diğer taraftan *Cinsiyet Belası* (Butler, 2019) ise geniş bir perspektiften cinsellik ve kimliğe karşı geliştirilmiş, diğer muhalif alanlarla kesişen politik, eleştirel ve çok yönlü bir yaklaşım/duruş olarak kabul görmüştür. *Cinsiyet Belası*, özünde Butler'ın kendisinden önceki feminist ve yapısalcı yaklaşımların kuramsal/düşünsel düzlemde kimlik ve özne kavramlarına getirdiği eleştirel söylemler üzerinedir. Butler temel olarak, toplumsal cinsiyetin heteroseksüel düzeni ayrıcalıklı kılan ve koruyan bir kurgu olduğunu ve buna bağlı olarak da cinsiyetin kültürel olarak yapılandırılmış bir kavram olduğunu ifade eder. Ayrıca, zorunlu olarak ikili karşıtlığa (kadın-erkek, eşcinsel-heteroseksüel vb.) ya da ikili iktidar ilişkilerine dayalı bir yapı oluşturularak kimliklerin sabitleme çabasına karşı çıkar.¹¹

¹⁰ Sedgwick, cinsel yönelimin belirli davranışlar, bölgeler veya duygular, fiziksel tipler, frekanslar, sembolik yatırımlar, yaş ve güç ilişkileri ile de ilişkili olabileceğini açıklar. Ayrıca cinsel yönelim kategorisi altında cinsel aktivitenin kişiden kişiye büyük farklılıklar gösterdiğinin de altını çizer (Barker ve Sheele, 2018: 94).

¹¹ Butler (2014: 11) kendi deyimiyle, *Cinsiyet Belası* adlı eserini yazarken asıl sorunsalının "feminist edebiyat kuramında çok yaygın olan heteroseksüel varsayımı eleştirme ve toplumsal cinsiyetin sınırlarına ve yerleşik

Kimlik, cinsellik, beden politikaları ve cinsiyet üzerine eleştirel söylemlerin üretilmesi etrafında toplanan birçok araştırmacının, bazı özel terimleri öne çıkardığı bilinmektedir. Heteronormativite¹², toplumsal cinsiyet performatifliği¹³ ve heteroseksüel matris¹⁴ gibi terimler, disiplinlerarası cinsiyet çalışmalarında sıkça referans verilen ve geliştirilen kavramlardır.

Queer teriminin anlamı konusunda bir fikir birliği yoktur ancak genellikle "politik olarak radikal olan, ikili kategorileri (heteroseksüel/homoseksüel, kadın/erkek vb.) reddeden [ve] daha akışkan kategorileri kucaklayan" olarak özümsemiştir (Raymond, 2010: 98). LGBTİ+ bireylerin bu terimi özümsemesiyle süreç içinde queer, popüler bir iletişim parçası haline gelmiştir. Akademideyse çoğalmış, türetilmiş ve cinsiyet/cinsellik yapı ve işlevlerin sorgulanmasına araç olmuştur.

Queer, özünde radikal bir eylem çağrısı sunar. Eril ve dişil oluşumların -öğrenilmiş olsa da- kırabileceği akışkan bir model ve kimlikleştirilmeyen bir ittifak önerir. Queer kuramcı Alexander Doty (1993: 3) queeri, "normatif/doğrusal olmayan kültürün bütün üretim ve kabul alanlarında esnek yer sağlayan bir kavram" olarak tanımlar. Bu yüzden queer kuram, ilk baştaki dar anlamının sınırlarını sürekli aşmaya çalışır. Ek olarak, queer kuram kendisini ne olduğuyula değil, neye karşı olduğuyula konumlandırır. Cinsiyet, kimlik ve cinsel pratiklere dair her türlü sınırlayıcı sisteme karşı olarak 'normal'i ve karşıtı 'anormal'i oluşturan sebepleri sorgular. Normali oluşturan her ne ise onunla esaslı bir direniş ilişkisi sürdürür (Yardımcı ve Güçlü: 2013: 18, Ergül, 2013: 389 ve Jagose, 2017: 121). Yapısökümcü bir strateji olarak "özcülük ve aynılık söylemini" reddeder (Erdem: 2012: 50) ve cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsellik,

standartlara uygunluğuna dair birtakım sorulara dayanan, toplumsal cinsiyetin anlamını erillğe ve dişiliğe dair basmakalıp fikirlerle sınırlı tutan görüşlere itiraz getirmeye çalışmak" olduğunu söylemiştir.

¹² En genel anlamda *heteronormativite*, cinsiyet ikiliği kurgusuna dayanan heteroseksüelliğin varsayılan, tercih edilen ve 'normal' cinsel yönelim biçimi olduğu inancıdır. Kavramı ilk kez, queer kuramın kurucularından biri olarak da kabul edilen, Michael Warner 1991'de yazdığı *Introduction: Fear of a Queer Planet* adlı makalesinde tanıtmıştır. Berlant ve Warner (1998: 548) heteronormativite'yi; "cinsellik olarak örgütlenmiş, heteroseksüelliği tutarlı ve ayrıcalıklı kılan anlayış yapıları, pratik yönelimler ve kurumlar" olarak tanımlar.

¹³ İlk kez Judith Butler tarafından kullanılan bu kurama göre, erkek ya da kadın doğmamız davranışları belirlemez. Toplumsal cinsiyet kavramı aslında gündelik hayattaki sosyal performanslara dayalıdır. Kadınlık ve erkeklik gündelik yaşamda icra edilip pekiştirilir. Böylece bir kişinin cinsiyeti olarak görünen şey, toplumsal beklentileri karşılamak için yapılan bir performanstan ibaret olabilir. Butler (2019: 226) bu durumu drag kültürü üzerinden açıklar; "drag, toplumsal cinsiyeti taklit ederek, toplumsal cinsiyetin taklide dayalı yapısını ve olumsuzluğunu örtük olarak açığa çıkarır."

¹⁴ Butler, Monique Wittig'in (1980) '*heteroseksüel sözleşme*' ve Adrienne Rich'in (1981) '*zorunlu heteroseksüellik*' kavramlarından yararlanarak *heteroseksüel matris* terimini türetmiştir. Butler (2019: 49) terimi "bedenleri, arzuları ve cinsiyetleri doğallaştıran kültürel idrak çerçeveleri" için kullanır. Heteroseksüel matris, bedeni erkek ve dişi olarak adlandırır. Doğal olarak, heteroseksüel matrisle birlikte cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve arzu arasında (hatalı) bir süreklilik akışı vardır. Bu süreçte sadece kadın ve erkek kategorileri esas alınır. Bu yüzden heteroseksüel erkek ve kadın dışındaki tüm cinsel yönelimler sapkın olarak nitelendirilmekte ve normdan dışlanmaktadır (Scott ve Jackson, 2012: 17-18).

sosyallik ve bunlar arasındaki ilişkilere ilişkin heteronormatif anlayışları doğallıktan çıkarmayı amaçlar (Sullivan, 2003: 81).

Değişime, dönüşüme ve yorumlamaya açık bir terim olan queer, genel olarak insan bilimleri alanında ortaya çıktığı için pek çok akademik çalışma, edebiyat, sanat, politika, medya ve öteki kültürel metinlere odaklanır. Özellikle popüler kültür metinleri queer kuramın ele aldığı temel alanlardan birisidir (Barker ve Scheele, 2019: 98). Queer kuram ve popüler kültür hem politik hem de kültürel dir. Popüler kültürü, cinselliğin baskın toplumsal cinsiyet kavramlarıyla ilişkili metinsel olarak oluşturulduğu araçları ifşa etmeye ve sorunsallaştırmaya çalıştıkları ölçüde politik olan bir dizi okuma/yazma pratiğini içerir (Sullivan, 2003: 189-190). Driver (2017: 4-14) popüler kültürü “queer insanların yaratıcı bir şekilde olasılıkları hayal ettiği, bağlantılar kurduğu, anlamlar oluşturduğu ve ilişkileri ifade ettiği bir süreç” olarak ifade eder ve popüler kültürün “queer olarak büyüme sürecinin üretken bir parçası” olan çeşitli medyaları içerdiğini belirtir. Öyleyse queer, kültürel metinlerin -kitaplar, filmler, televizyon programları, dergiler, politik manifestolar, bilimsel teoriler vb.- cinsellik ve öznellik anlayış ve deneyimleri nasıl şekillendirdiğiyle ilgilendiği ölçüde kültürel dir. Bu sebeple popüler kültürü sıralamak, anlam ve kimliğin metinsel ve görüntüsel olarak (yeniden) üretildiği yolları keşfetmek için kültürel eserlerle eleştirel bir şekilde ilgilenmeyi içerir.

1.2. Hayaletlerden Gerçekliğe: Queer Medya Çalışmaları

Tanımı gereği queer, katı ve statik kimlik yapılarına meydan okuyan, benliğin değişken ve akışkan bir anlayışını benimser. Kültürel ve politik olanda söylem üretmek/söylemi yapı bozuma uğratmak, dışlanmış olanla kültür arasındaki ilişkileri keşfetmek adına bir disiplin sağlayan queer, cinselliğin toplumsal cinsiyet tanımlarına ve ilişkilerine indirgenmesini sağlayan araçları ifşa etmeye ve sorunsallaştırmaya çalışır. Medyanın neredeyse her alanda ideolojik söylemler üreten yapısı göz önüne alındığında, queer ile olan ilişkisi kaçınılmaz olmuştur. Geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet performansları ve azınlık cinsellikleri, medyanın birçok biçiminde süreç içinde kendini bir şekilde (yeniden) üretmeyi başarmıştır.

Queer kuramcı Alexander Doty,¹⁵ queer ve kültür ilişkisi çerçevesinde film ve televizyon üretimindeki queer potansiyellere yöneldiği ve erken dönem queer medya çalışmalarından biri olarak gösterilebilen 1993 tarihli *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture* (Olguları Mükemmel Bir Şekilde Queerleştirmek: Kitle Kültürünü Yorumlamak) adlı kitabında, ana akım medyayı queer kuramla okumak için yeni ve alternatif yollar sunar. Kültür ve kitle iletişim araçlarının queer alternatiflere önem veren Doty, kültürel metinlerin gösterici anlamdan ziyade yan anlam üzerine odaklanan, yani homofobi ve heteroseksizm kültürünün bizi görmekten alıkoyduğu bir metinde gizli, inandırıcı okumalar bulmaya çalışan queer okumalar için potansiyel sunduğunu ileri sürer. Medyanın queer kimlikler üzerinden sunduğu

¹⁵ Kültürel çalışmalar geleneğinden gelen Doty, 90’lı yılların başında ilk kez queer çalışmaları akademisyenlerini, medyayı queer veya baskın olmayan bir bakış açısıyla analiz etmek için medya üretimi, temsil ve alımlama uygulamalarıyla ilgilenmeye davet etmiştir.

belirsizlik karşısında izleyiciler, görüntülerde sunulan queerliği yakalamak için anlaşılması zor referansları deşifre edebilir, hayal güçlerine dayanarak çoklu okuma performanslarına başvurabilir. İşte bu durumu Doty (1993: 3) '*queer moments*' (muğlak anlar) olarak tanımlar. Bu alternatif okuma biçimi, heteronormatif bakış açılarıyla kurulan hafıza pratikleri ve tarih yazımında oluşan boşlukları doldurmak için anahtar bir rol oynar.

Queer medya çalışmaları, queer ve medya kuramları ve onların terimleriyle temellenen, toplumsal cinsiyet ve cinselliği üreten medyayla ilgili temsil ve üretim biçimleriyle ilgilenen disiplinlerarası bir alt-çalışma alanıdır. Hangi mekanizmaların toplumsal cinsiyet normlarıyla normatif cinsellik ve arzu fikirlerini üretmek için çalıştığını ve bu ilişkilerin nasıl okunaklı hale geldiğini anlamayı sağlar (Köppert, 2019: 4). Queer medya, film ve televizyondan sürekli genişleyen dijital alana kadar medya biçimlerini inceleyen bir kategoridir. Queer medya; queer ile yakınlık sağlayan medya dönüşümlerini, queer yaşam/kültür/kuramda başlatılan kültürel ve kavramsal değişimleri kapsayan tarihsel bir işlev de görür. Ayrıca, kendilerini queer yorumlara, queer dünyalara ve queer insanlara açık hale getirebilecek medyayı yorumlamak için bir dizi uygulama ve yöntemi de adlandırır -feminist ve gay/lezbiyen medya çalışmalarının onlarca yıldır yaptığı gibi- (Villarejo, 2013: 12 ve Tongson, 2017: 125). Queer okuma ve queer yorumlama ışığında queer medya, gelenek ve normlara meydan okumak, yeniden yorumlamak ve zorlamak için medya çalışmalarını queer olarak anlamayı ima eder (Köppert, 2019: 5).

Rodriguez'e göre (2018: 1-2), queer medya araştırmaları çeşitli kategorilerde kendine yer bulur: İlk olarak queer kimlikleri, bireyleri, karakterleri ve temaları içeren ve aynı zamanda queer bireylerin de etkileşimde bulunduğu medya formlarını (gazeteler, dergiler, müzik, televizyon, film, video oyunları ve internet platformları), ikinci olarak queer potansiyelinde medya üretiminin, alımlanmasının, temsilinin ve kullanılmasının çeşitli boyutlarını, üçüncü olarak da farklı disiplinlerden kaynaklanan hibrit araştırmalarla (medya çalışmaları, internet çalışmaları, gay/lezbiyen çalışmaları, iletişim, psikoloji, sosyoloji ve tarih vb.) farklılık gösteren yöntemsel ve kuramsal argümanları inceler.¹⁶

1.3. Alt Kültürden Ana Akıma: Medyada Queer Farkındalığı

Tarihsel olarak queer kimlikler, popüler kültür ürünleri ve mesajlarıyla çeşitli alanlarda (edebiyat, film, televizyon, müzik vb.) üretim yapıp alternatif yollar deneyerek ana akım kültürle ilişki kurmuştur (Doty ve Creekmur, 1995: 10). Yalnız bu ilişkinin sürdürülebilirliği 70'li ve 80'li yıllarda Amerikan medyasının tüm kollarında kendini sorgulatmaya başlamıştır. Televizyon, sinema ve yazılı basın gibi ayaklarda queer bireyler (ya da queerlik), ana akım medyada görünürlük ve temsil bakımından sorunlu bir yapılanmaya sahiptir. Fejes ve Petrich (1993: 396), 80'ler Amerika'sında büyük etki uyandıran AIDS salgınının ortaya çıkmasıyla ana

¹⁶ Queer medya çalışmaları geleneksel olarak basılı mecralar, televizyon ve filmde merkezlenmiş olsa da 90'lı yıllarda yaygınlaşmaya başlayan internetle birlikte araştırmacılar çevrimiçi queerliğe (bknz: *cyberqueer studies*) de yönelerek, cinsellik ve toplumsal cinsiyetin çevrimiçi ortamlarda da akışkan olduğunu vurgular (Rodriguez, 2019: 5)

medyada LGBTİ+ bireylerin temsiline önceki dönemlerden daha da olumsuz yansıtıldığını fakat aynı zamanda bu salgının ana akım medyayı LGBTİ+ topluluklarının geniş varlığını kabul etmeye ve onlara daha ciddi bir gözle bakmaya zorladığını belirtir.

80'ler boyunca Amerika medya endüstrilerinin kapsamlı bir şekilde özelleştirilmesi, 90'larda yeni pazarlar geliştirmek isteyen şirketler arasında yaygın bir uygulama haline gelen azınlık pazarına odaklanılmasına yol açmıştır. 1990'lar eşi görülmemiş bir gay ve lezbiyen görünürlüğünün on yılıydı (Becker, 2006; Walters, 2001; Tropiano 2002). Queer içerik filmlerde, ağ ve kablolu televizyonda, dergilerde, gazetelerde ve reklamlarda görülmüş; siyasette ve yaşamada ele alınmıştır. Ana akım medyada gay/lezbiyen temsiline artışı, film, televizyon ve müzik endüstrilerinde yeni bir queer piyasa değerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

1990 yılı, Madonna'nın (David Fincher yönetmenliğinde) siyahi ve Latin kökenli dansçıların yer aldığı 'Vogue'¹⁷ adlı şarkısının video klibinin sansasyonel çıkış yılıdır (bu durum hem şarkıcının cesaretine övgü hem de eşcinsel, siyah ve Latin alt kültürünün sömürsüne yönelik eleştirileri beraberinde getirmiştir). Aynı yıl, dünya prömiyerlerinde birçok ödül toplayan, bir queer alt-kültür olarak Amerika'daki 'balo kültürü' geleneğini ve queer figürleri etnografik açıdan konu alan *Paris Is Burning* (Paris Yanıyor) adlı belgesel filmin de çıkış yılıdır (Ahn, Himberg ve Young, 2014: 119). Bu gelişmeler ışığında B. Ruby Rich adlı akademisyense, 1992 yılında *Sight & Sound* (sy, 32) dergisinde, 1990'ların başlarında queer temalı bağımsız film yapımındaki hareketi tanımlamak için ilk kez 'Yeni Queer Sinema' terimini ortaya atmıştır. Queer açılımlar, birçok yapısal değişiklik gösteren televizyon dünyasında da karşılık bulmuş, 90'lar boyunca birçok televizyon yapımında¹⁸ queer karakterler 'görünürlük' açısından büyük bir yükselişe geçmiş ve hatta ilk kez bu yıllarda ana karakterlerin -açıkça (*openly*)- queer olduğu programlar ortaya çıkmıştır (Becker, 2006: 137).

90'lar queer televizyon araştırmaları yapan hemen hemen bütün akademisyenlerin önemli dönüm noktaları olarak gördüğü ve üzerine fikir belirttiği iki öne çıkan sit-com mevcuttur. Bunların ilki *Ellen* (ABC, 1994-1998), ikincisiyse *Will & Grace* (NBC, 1998-2006)'tir. Ünlü komedyen Ellen DeGeneres'in başrolünde oynadığı *Ellen* adlı programın, 1997'de yayınlanan 'The Puppy Episode' adlı bölümünde baş karakter Ellen, prime-time'da daha önce yapılmamış bir girişim olarak kendi cinsel kimliğini (lezbiyen olarak) ulusal televizyonda açıklamıştır. Bu durum queer televizyon tarihinde 'yeni queer görünürlüğü' çağını başlatmıştır. Ellen, televizyonda görünen ilk lezbiyen değildi, fakat prime-time'da yayınlanan bir programda başrol olan ilk (açık) eşcinsel karakterdi. İlgili bölüm, büyük bir başarı sağlayarak 42 milyon izleyici çekmiş ve o yılın en yüksek reytingli programı olmuştur. Ellen'in açılması (*coming out*)

¹⁷ Vogue ya da Voguing, 1960'ların 'Harlem' balo salonu sahnesinde gelişen, 1980'lerin sonunda ortaya çıkan, poz vermeye yönelik oldukça stilize edilmiş hareketlere sahip, queer alt kültüründen çıkan bir dans türüdür.

¹⁸ Bknz: *Melrose Place* (1992-1999), *Friends* (1994-2004), *Ellen* (ABC 1994-1998), *My So-Called Life* (1994-1995), *Buffy the Vampire Slayer* (1997-2001), *Will and Grace* (1998-2006)

'televizyondaki en heyecanlı, beklenen ve muhtemel güçlü etkisi olan eşcinsel anı' olarak tanımlanmıştır. Bu an, onlarca yıldır Amerikan popüler medyasında süregelen söylemsel bir sürecin ilk örneklerinden biridir. Ayrıca bu yenilikçi olay, 90'lar sonu ve 2000'ler sonrası queer temalı televizyon dramalarının önünü açmış ve görünürlük imgesinin temsili değişmesine kredi vermiştir (Lovelock, 2019: 35-36; Parsemain, 2019: 26; Kohlen, 2010: 146 ve Raymond, 2010: 102). Ellen'dan sonra yayın hayatına başlayan Will & Grace ise prime-time'da yayınlanan, gay erkekler ve biseksüel eğilimli kadınlardan oluşan ana karakterleriyle dönemine göre queer görünürlüğü bir programda en yüksek olan sit-com olma özelliği taşımaktadır.¹⁹ Ayrıca program, 2000'ler başında prime-time'da en yüksek reytinge ulaşan sit-com olmuştur (Parsemain, 2019: 26 ve Kooijman, 2009: 162).

2000'ler, queer konulara açık bir dönemdir. Queer hikayeler ana akımda tür olarak sadece sit-com'larla sınırlı kalmamış; dram, gerilim, müzikal, bilim kurgu ve reality şovlarla queer hikâye ve karakter görünürlüğü çeşitlenmiştir (Peters, 2011: 194). Queer beden ve cinselliğinin depatolojiye tabi tutulduğu, kimlik politikalarının sertçe tartışılmaya başlandığı, eşcinselliğin artık önemli bir sosyal sorun ve kültürel kimliğin belirleyici bir faktörü olmadığı bir döneme işaret eden bu *post-gay* çağında (Himberg, 2014: 299) televizyonda ekranlarında moral veren, yetenek ve aşkı konu olan queer programların sayısı yükselmiştir. *Showtime*, *Bravo*, *Logo* gibi Pay TV sistemiyle çalışan özel dağıtım kuruluşları, doğrudan queer izleyiciyi hedef alan televizyon içerikleri üretmeye başlamıştır. 2000'ler boyunca çokça queer temalı programlar üretilmişse de araştırmacıların üzerine en çok durduğu *Queer as Folk* (2000-2005) ve *The L Word* (2004-2009) adlı dramalar, aynı cinsiyetten aşk ve arzuyu açıkça tasvir edip karmaşık, cinselleştirilmiş ve topluluklara ait olan gay, lezbiyen ve biseksüel karakterler sunarak yeni bir çığır açmıştır (Nyongo, 2005: 103). *Queer Eye for the Straight Guy* (2003-2007) ve *RuPauls Drag Race* (2009- ...) gibi reality şovlar da queer performans ve sanatının sınırlarını genişleten programlar olarak izleyiciyle buluşmuştur. *Gaystreaming*²⁰ dışında 2000'ler kablolu Amerikan televizyonunda prime-time'da yer alan ve queer karakterler içeren çeşitli dramalara²¹ rastlamak da mümkündür.

¹⁹ Program, stereotipik queer karakter temsili barındırması açısından çokça eleştirilmiştir. Will Truman (ana karakter) heteroseksüel izleyiciyle ilişkilendirilecek şekilde yazılmıştır: geleneksel olarak erkeksi, beyaz, yakışıklı, kaslı, fiziksel ve zihinsel olarak güçlü, cinsellikten arındırılmış ve depolitize edilmiş 'normal gay'. Will'in en iyi arkadaşı Jack ise, Will'in 'sapkın' ayna görüntüsü olarak işlev görmüş; gaylerin kadını, komik, gösterişli ve sorumsuz olarak klişeleşmiş tasvirini temsil etmiştir. Programda karakterler heteronormativiteyi tehdit eden alternatif veya alışılmadık kimliklere sahip değildir (Becker, 2006: 136; Battles ve Hilton-Morrow, 2010: 189).

²⁰ Logo yöneticileri tarafından 'gaystreaming' olarak adlandırılan bu stratejiyle, içeriklerin doğrudan niş -queer-kitleyi hedeflemesi amaçlanmıştır. Fakat bu strateji, toplumsal kabulün iyimser tasvirleri lehine sosyo-politik mücadeleleri önemsizleştirdiği (Ng, 2013: 260) için eleştirilmiştir.

²¹ Bknz: *Six Feet Under* (HBO, 2001-2005), *Boy Meets Boy* (Bravo, 2003), *The Wire* (HBO, 2002-2008), *Angels In America* (HBO, 2003), *Nip-Tuck* (FOX, 2003-2010), *Desperate Housewives* (ABC, 2004-2012), *Grey's Anatomy* (ABC, 2005-), *Ugly Betty* (ABC, 2006-2010), *Brothers & Sisters* (ABC, 2006-2011), *True Blood* (HBO, 2008-2014), *Glee* (FOX, 2009- 2015)

2. Normallığı Bozma Uğraşı: Queer Televizyon Çalışmaları

İlk bakışta ‘queer’ ve ‘televizyon’ birbirine karşıt iki kavram olarak görünebilir. Çünkü televizyon, kapitalist iktidar biçimlerinin kodlarına büyük ölçüde bağlanmış bir kitle iletişim aracıdır. Öte yandan queer ise, hegemonik formlara ve temsillere meydan okuyan, onları bozan, cinsellik veya cinsiyet içindeki ikili ayrımların ötesine geçerek çoklu veya geçişken kimliklerle aynı hizada olan bir kavram olarak bilinir. Bir ‘ana akım’ araç olarak televizyon, (televizyon çalışmalarının odak noktası olarak) baskın ideolojileri yansıtmaya, kırma ve üretme eğilimindedir. Aksine queer çalışmalarıysa, güçlü kültürel ve politik direniş alanları sunan ideolojik normlara meydan okumaya ve rahatsız etmeye adanmıştır. Televizyon, doğası gereği queer duyarlılıkları iletmek için uygunsuz görünebilir. Fakat değişen toplum ve sahiplik yapıları, süregelen zamanda direnç gösteren topluluklara -olumlu ya da olumsuz- temsil hakkı verebilmektedir. Joyrich’e göre (2014: 133-134), “queer televizyon çalışmalarının içsel paradoksları, ana akımın eşzamanlı olarak hem kurucu hem de karşı koyan konumundan ortaya çıkmıştır.” Ona göre, televizyonun içindeki çelişkili bağlantılar, queer ile bağlamını üretken kılabilenlerdir. Queer televizyonun paradokslarının televizyon mantığını potansiyel olarak üretken yollarla hem ‘çerçevelemek’ hem de ‘yerinden etmek’ üzerine çalıştığını öne sürer.

Queer kuramın ortaya çıkmasıyla televizyon çalışmalarında yeni bir alt alan oluşmuş ve bu alan kabaca baskın geleneklere karşılık gelmiştir. Miller (2010: 23) bu yerleşik ilgi alanlarını şu şekilde ayırmıştır: (1) televizyon teknolojisi, ekonomisi ve üretimi, (2) televizyon içeriği veya televizyon metni, (3) televizyonu tüketen insanlar, izleyiciler.

Hollis Griffin (2019: 1-2) *Queer Television* adlı makalesinde, queer televizyon çalışmalarını genel çerçevesiyle şu şekilde özetler: Queer televizyon çalışmaları, cinsel azınlıkların televizyon programlarındaki temsilleri ve aynı zamanda televizyonun cinsiyete, toplumsal cinsiyete ve cinselliğin toplumsal inşasına nasıl katıldığını daha iyi anlamak için yol belirleyen bir alandır. Televizyon programlarında cinselliğin nasıl temsil edildiğini, belirli türlerde nasıl işlediğini, izleyici yorumlarını nasıl bilgilendirdiğini, televizyon endüstrisinin iş dünyası ve yapım uygulamalarını nasıl şekillendirdiğini ve sosyal adalet savunuculuğu için aktivistlerin onunla nasıl ilişki kurduğunu açıklamaya çalışır. Queer televizyon üzerine çalışan akademisyenler cinselliğin, televizyon izlemenin zevkiyle nasıl ilişkili olduğuyla ve cinsellikle televizyonun sürdürdüğü güç ilişkileriyle (örneğin bazı kimlik gruplarını diğerlerine göre değerlendirme vb.) ilgilenir. Bu nedenle, queer televizyon üzerine yapılan araştırmalar niteliksel değer taşır. Çünkü ‘zevk’ ve ‘iktidar’ hiyerarşilerini anlamak öznel olabilir. Bilim insanları, televizyon ve cinsellik arasındaki ilişki üzerine özenli, titiz bir araştırma yaparak ortaya çıkan ortam ve dünya hakkında anlamlı bilgiler öğrebilmektedir.

Cinsellik ve televizyonla bağıntılı pek çok sosyal konu, queer televizyonun çalışma alanı olabilir. Televizyonun farklı cinsellikler normlarıyla olan tarihi ve bu cinselliklerin temsili, televizyon ve queer anlatıların türleri (fantastik, komedi, bilim kurgu, korku vb.), queer gençliğin televizyon algısı, televizyonun farklı formatlarındaki queerlik (yarışmalar, reality-tv,

seriyaller, haberler, belgeseller vb.), kesişimsellik (queer politika, ırk, etnisite, din vb.), medya endüstrileri/stratejileri, medya çalışanı queerler, izleyici ve alımlama, hayran çalışmaları (*fandom studies*) ve teknolojik değişimler (Griffin, 2019) buna örnek gösterilebilir. Dolayısıyla queer televizyon çalışmalarının; queer görünümlerin ana akım (ve varsa alternatif) televizyondaki yerini, görünürlük/görünmezlik, kimlik, sınıf, ırk, meşrulaştırma, ana akımlaştırma, ekonomi-politik perspektif ve aynı zamanda queer temsillerin izleyici alımlaması/okuması ile olan ilişkisini inceleyen disiplinlerarası bir alan olduğu söylenebilir.

Queer televizyon çalışmaları, queer anlatıların ana akım medyaya eklenmesi ve bozuma uğraması arasındaki kesişimde konumlanır ve eleştirel/politik direniş alanları üretir. Burnichon'a göre (2018: 28-29) queer televizyon, çeşitliliği ve esnek anti-, karşıt-normatif pozisyonları üreten, dönüştüren ve cevaplayan bir alan sağlar. Ek olarak, kabullenme üretiminin tanımlanmasına yardımcı olacak bir güce sahiptir.²² Televizyonun hegemonik normları (yeniden) üreten mantığını vurgular ve hegemonik normları istikrarsızlaştırmaya çalışarak televizyon içinde queer mantığı geliştirir. Diğer bir deyişle, queer televizyon'un 'queer'i, sadece televizyon içeriklerindeki queer temsilleriyle ya da queer izleyicilerin ana akım içerikleri yorumlamalarıyla sınırlı değildir. 'Queer televizyon' kavramı, LGBTİ+ veya queer karakterleri içeren programları ifade etmek zorunda değildir. Televizyona uygulandığında, queer kavramı, aracın (*medium*) queerliğine de atıfta bulunabilir. İzleme deneyimleri veya tüketim biçimleri bakımından normlara direnen televizyona ait görsel metinler ve uygulamalar 'queer' olarak kabul edilebilir. *Veronica Mars* (The CW, 2004-2007), *The Comeback* (HBO, 2005), *30 Rock* (NBC, 2006-2013) ve *Arrested Development* (FOX, 2003-2006) gibi LGBTİ+ karakterleri az olan veya hiç olmayan ancak medya geleneklerini bozan programlar, televizyon ortamını queerleştirdiği²³ için 'queer televizyon' olarak nitelendirilir (Parsemain, 2019: 13). Joyrich'in (2014: 135) de açıkladığı gibi:

“Metinselliklerin ve cinselliklerin bir anlatıda tam olarak bir araya gelmesi gerekmez. Yani, bazı televizyon biçimlerinin bir bakıma daha fazla queer hale gelebileceği nokta, içlerinde daha fazla queer görüldüğü anlamına da gelmez. Bir fiil olarak queer (oynama, dönüştürme ve tuhaflaştırma süreci) sıralanır. Bir isim olaraksa queer ('tanınabilir' LGBTİ+ ve her türlü cinsel kimliği- olan kişileri) tanımlamaktır.”

Cinsiyet ve cinsellik biçimlerinde televizyonun normatif ya da anti-normatif işlevi, queer konuların televizyon metinlerinde ifade edilişi ve queer kuramın metinsel odağı, televizyon ile queer arasındaki ilişkide örgütleyici bir mantık oluşturur. Queer kuramın cinsiyet ve cinselliğin hegemonik biçimlerinin sürdürülmesinde ya da yıkılmasında temsil ve söylem konularına yaygın vurgusu sayesinde queer televizyon çalışmaları, eleştirel araştırmanın merkezi nesnesi

²² Chambers (2009: 12), queer televizyonun 'kültür politikasındaki' ikna edici doğasının yadsınamaz olduğunu savunur.

²³ *Queer* kelimesi isim, fiil ve sıfat olarak kullanılabilir. Queer yorumlamalar ve analizler 'queerleştirmek' olarak anılır; çünkü bir metni belli bir biçimde okuyarak queerleştirmeyi içerir. Bir fiil olarak queer, -dönüştürme, değiştirme, tuhaflaştırma- anlamına gelebilir (Barker ve Scheele, 2018: 102 ve Joyrich, 2014: 135).

olarak televizyon metnini ön plana çıkarır (Villarejo, 2009: 49-50). Bu metinsel bakış açısı hem kapsamını genişleterek hem de derinleştirerek queer kurama katkıda bulunur. Diğer taraftan televizyon kurgusunda queer temsillerinin normatif mekanizmalarını açığa çıkararak bir kültür politikası biçimini ifade eder veya tersine, cinsellik ve cinsiyet çeşitliliği tasvirlerinin cinsiyet ve cinselliğin hegemonik biçimlerini nasıl bozduğunu ya da yapısöküme uğrattığını araştırır (Vanlee, 2019: 67). Samuel Chambers (2009: 18), queer televizyon çalışmalarının ne yapması gerektiğine ilişkin yorumunda, bunun belirli bir kültürel politikayı aydınlatmak için queer kuramı kullanmak anlamına geldiğini, queer kuram ve politikayı ilerletmek için televizyon programlarının metinlerini okumaya dayandığını' belirtir. Benzer şekilde Lynne Joyrich (2014: 136) ise queer kuramın televizyonun sorgulanmasına izin verdiğini, televizyonun eş zamanlı olarak queer kuramın kendisini sorgulamak için bir yöntem sunduğunu belirtir. Queer televizyon çalışmaları, film çalışmaları gibi, aynı zamanda bir arkeolojik projedir, yani televizyon tarihinin geriye (ve ileriye) dönük bir sorgulanmasıdır (Sullivan, 2003: 193). Yani queer, eleştiri ve yansıma biçimlerini televizyonun kültürel metinlerinde arar ve popüler televizyon aracılığıyla cinsellik/cinsiyet normallliğini bozma potansiyeline sahip stratejileri tanımlar.

2.1. Queer Televizyon Çalışmalarının Başat Örnekleri

Özellikle 2000'li yıllardan sonra çağın sosyolojik düzlemine uygun biçimde güncellenmeye çalışarak ekranlarda giderek artan queer temsillerinin çeşitlenmesi, queer medya araştırmacılarına yaklaşımlarını pekiştirecek ve sorgulayacak alanlar açmıştır. Süreç içerisinde birçok araştırmacı, queer televizyon kavramını tanımlamış, genişletmiş ve farklı perspektifler sunmuştur. Bu bölümde, yapılan literatür taraması sonrası çeşitli başlıklarla alana katkı sağlayan bazı akademik araştırmalara yer verilmiştir.

Davis ve Needham (2009) ve Hilton-Morrow ve Battles (2015), konuyla ilgili geniş kapsamlı bilgi birikimine sahip araştırmacılar oldukları için özellikle yararlıdır. Davis ve Needham'ın (2009) *Queer TV: Theories, Histories, Politics* adlı kitabı; queer televizyonla ilgilenen bazı akademisyenlerin makalelerini içeren bir antolojidir. Tematik olarak gruplandırılan koleksiyondaki parçalar, okuyuculara queer televizyon araştırmalarındaki başlıca eleştirel yaklaşımlar hakkında fikir vermektedir. Bu makalelerin konuyla ilgili ve ileri düzeyde bir okuyucu kitlesi için tasarlandığı söylenebilir. Hilton-Morrow ve Battles'ın (2015) *Sexual Identities and the Media: An Introduction* adlı kitabıysa, konuyla yeni tanışan okuyucular için yazılmıştır. Bu kitap medya biçimlerinin, özellikle televizyon programlarının, insanların cinsel kimlikleri anlamlandırmalarına nasıl yardımcı olduğunu incelemek için kullanılan temel terimleri ve yaklaşımları tanıtır. Televizyonun LGBTİ+ yaşam ve kültürlerinin temsillerine odaklanan kitap, 'görünürlüğün' yararlarını ve sınırlarını, televizyonun uygun bedenler ve kimlikler hakkındaki normları nasıl inşa ettiğini ve LGBTİ+ bireylerin bu normları yıkmaya girişimlerinde bazen televizyonu nasıl kullandıklarını tartışır. Ek olarak, Lynne Joyrich'in (2014) *Queer Television Studies: Currents, Flows, and (Main)streams* adlı makalesi daha genelde sinema ve medya çalışmalarının bir alt disiplini olarak queer televizyon analizine

kısa bir genel bakış niteliğindedir. Queer televizyonun önde gelen araştırmacılarından Joyrich, 21. yüzyılda bu alandaki iki büyük endişeyi tartışır. Birincisi, televizyon programcılığında cinsel azınlıkların artan normalliğiyle televizyon araştırmacıları tarafından bu normları yıkmak için yapılan queer eleştiriler arasındaki ilişkidir. İkincisi, çevrimiçi yayın platformları gibi dijital teknolojiler ilk etapta ‘televizyon’un ne olduğunu karmaşık hale getirdiğinde televizyonu incelemenin ne anlama geldiğidir.

Queer televizyondaki popüler söylemlerden biri, ana akım medyanın çok uzun yıllar cinsel azınlıkların temsilinden yoksun olduğudur. Bu nedenle araştırmacılar, zaman içinde ‘ilerleme’ öneren bir tarihsel anlatı yaratırlar. Buna karşılık queer televizyon araştırmacıları, tarihinin daha titiz bir şekilde anlaşılması için çalışmalar yapmıştır. Stephen Capsuto’nun (2000) popüler izleyiciler için yazmış olduğu *Alternate Channels: The Uncensored History of Gay and Lesbian Images on Radio and Television, 1930s to the Present* adlı kitabı, Amerikan yayınlarında görüldükleri şekliyle cinsel azınlıklarla ilgili önemli anların, karakterlerin ve programların bir zaman çizelgesini sunar. Konuya tarihsel açıdan bakan bir diğer eser olan Stephen Tropiano’nun (2002) *The Prime Time Closet: A History of Gays and Lesbians on TV* adlı kitabı, cinsel azınlıkların Amerikan prime-time ağ televizyonundaki temsili hakkında tarihsel bir anlatı sunar. Türlerle göre düzenlenen kitap, farklı karakterlerin ve hikayelerin (dramalar, dedektif şovları, televizyon için yapılmış filmler, durum komedileri vb.) izleyicileri cinsel azınlıklarla nasıl tanıştırdığını anlatır. Queer medya araştırmacılarının önde gelen isimlerinden Larry Gross’un (2002) *Up from Invisibility: Lesbians, Gay Men, and the Media in America* adlı eseri, Stonewall Ayaklanması, AIDS krizi ve queer ünlülerin cinsel kimliklerini topluma açıklaması gibi olayların medya kültürünü, özellikle de televizyon programcılığını nasıl şekillendirdiğini anlatır.

Bir televizyon programının formatı ve türlerin (*genre*) hikâye anlatım gelenekleri, normatif olmayan cinsel arzu ve kimliklerin (tür kodları içerisinde) incelenmesine olanak sağlayabilir. Kathleen ve Hilton-Morrow’un (2002) “*Gay Characters in Conventional Spaces: Will & Grace and the Situation Comedy Genre*” adlı makalesi, queer karakterlerin televizyon durum komedilerine (*sitcom*) dahil edildiğinde bile, tür kodları ve gelenekleri bunu engellediği için kimliklerinin ve arzularının asla tam olarak keşfedilemeyeceğini savunur. Aynı zamanda sitcom temsillerinin cinsel kimlik, ırk ve sınıf arasındaki bağlantıları barındırdığını ama bunu aşırı basitleştirilerek şekillendirdiğini düşünür. Diğer taraftan fantastik ya da bilimkurgu metinleri, gerçekçiliği kasıtlı olarak reddettiklerinden queer cinsellikler için bir dizi temsili fırsatlar sunabilir. Henry Jenkins, bilimkurgu televizyonunun LGBTİ+ hayranları üzerine yazdığı “*In Science Fiction Audiences: Watching Star Trek and Dr. Who*” (1995) adlı çalışmasında, diğer dünyalarda ortaya çıkan karakterleri ve olayları anlattığı için türün queer cinselliklerin temsili için eşsiz fırsatlar açtığını savunur. Bu nedenle bilim kurgu türü, normatif olmayan bedenleri ve arzuları öne çıkarmakta daha özgürdür çünkü izleyicilerin yaşamış gerçekliklerine daha yakın olan hikâye dünyalarının normlarına daha az bağlıdır.

Bütün cinsel kimliklerin televizyon programlarındaki temsil süreçlerini incelemek queer televizyon çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Zira sadece gay ve lezbiyen görünürlüğünü ele almak, alanı oldukça daraltır. Örneğin; queer televizyon araştırmacıları için transgender hem bir analiz alanı hem de eleştirel bir çerçeve sağlar. Cinsiyet uyumsuzluğuyla (*gender non-conformity*) ilgili hareketlere ve temsillere ayrılmış disiplinler arası bir çerçeve olarak transgender çalışmaları, queer çalışmalarıyla önemli ölçüde örtüşmektedir. Capuzza ve Spencer (2017) “*Regressing, Progressing, or Transgressing on the Small Screen? Transgender Characters on U.S. Scripted Television Series*” adlı çalışmasında, 2008-2014 yılları arasında televizyonda yayınlanan televizyon dramalarında transgender karakterlerin temsilini inceler. İlgili dönem boyunca, transgender temsillerin karmaşıklığında basit, patolojikleştirici ‘yanlış beden’ anlatı mecazı olarak adlandırdıkları şeyin ötesine geçen, nispeten ilerici bir gelişme gördüklerini söylerler. Paralel olarak queer televizyon araştırmacıları, gay ve lezbiyen temsillerinin görece yaygın olduğunu ancak biseksüel ve biseksüellik temsillerinin yaygın olmadığını, var olan temsillerin de geleneksel olarak ‘olumlu olmayan’ bir eğilimde olduğunu belirtir. Biseksüel görünürlüğün yüksek olduğu birçok programı inceleyen Sarah Corey (2010) “*All Bi Myself: Analyzing Television’s Presentation of Female Bisexuality*” adlı makalesinde, biseksüel kadın karakterlerin Amerikan televizyon programlarında temsil edilme biçimlerini eleştirir ve bu temsillerin geniş olumsuz stereotiplere dayandıklarını savunur.

İzleyicilerin, mecranın queer arzu ve cinsel azınlıklara ilişkin temsillerini anlama veya alımlama biçimleri, queer televizyon araştırmalarında önemli bir konudur. Araştırmacılar ister izleyiciler arasındaki yorumların çeşitliliği isterse de onları tükettikleri izleme bağlamının çeşitliliği olsun, çeşitliliği vurgulamaktadır. Bu bağlamda izleyici yorumlarının sorularına (metin analizi kullanarak) temsillerin kendilerini inceleyerek başlamak önemli bir yaklaşım olarak görülür. Candace Moore (2007) “*Having It All Ways: The Tourist, The Traveler, and The Local in The L Word*” adlı çalışmasında queer televizyonu; farklı kimliklere, arzulara, cinsel azınlıklara ve queer kültüre aşinalık düzeylerine sahip izleyicilerin birleştiği bir yer olarak görür. Programın hitap tarzının farklı izleyicileri ve zevkleri nasıl barındırdığını anlamak için lezbiyen drama *The L Word*’ün (Showtime, 2004–2009) yakından bir okumasını sunar. Paralel bir doğrultuda Hollis Griffin (2017) de “*Evaluating Television: Affect as a Critical Optic*” adlı makalesinde sektör çalışanları, profesyonel eleştirmenler, LGBTİ+ basını ve izleyicilerin kendileri tarafından dile getirilen LGBTİ+ ve queer temalı televizyon programlarına yönelik çeşitli ve farklı tepkileri ayırtmak için basın söylemlerinin ve çevrimiçi kullanıcı yorumlarının analizini sunmaktadır. Aynı şekilde Frederik Dhaenens’in (2011) “*Gay Representation, Queer Resistance and the Small Screen: A Reception Study of Gay Representations Among Flemish Fans of Contemporary Television Fiction*” başlıklı kitabında, queer kuram ve televizyon alımlama analizi arasında bir ilişki kurar. Bu durum, televizyon kurgusunda queer direncinin, genel cinsiyet ve cinsellik varsayımlarının metinsel yıkımlarının izleyiciler tarafından nasıl alımlandığına dair veriler sunar.

Bu bölümde de görüldüğü üzere queer televizyon çalışmaları, çeşitli alt dallarla ilişkilendirilerek literatürde kendine bir yer edinmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra ekranlarda çeşitlenen queer görünürlüğün de etkisiyle akademik alanını genişleten bu çalışmalar sadece Amerika özelinde değil, tüm ülkelerde izine rastlanabilen bir alan olmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kültürel çalışmalar geleneğiyle ilişkilendirilen ve kimlik, farklılık, cinsellik temalarıyla ilgilenen queer televizyon çalışmaları popüler medya aracılığıyla kimliklerin üretilmesine ve düzenlenmesine odaklanır. Kimliğin değişmez/sabit olmadığı ve bir süreç halinde performatif pratiklerle yenilediği, cinsiyetin kültürel bir inşa olduğu, normatifliğin ikili karşıtlıklardan kurulan ilişkiler aracılığıyla özneleri belli kategorilere hapsettiği ve bu olguların toplumsal yapılardan ve iktidar ağlarından bağımsız düşünülmemeyeceği gibi queer kuramın savunduğu fikirler çerçevesinde şekillenen ve cinsiyet temelli kültürel politikaları televizyon metinleri üzerinden aydınlatmaya çalışan bu alan, politik ve eleştirel direniş alanları üreterek televizyondaki keskin hegemonik normları istikrarsızlaşmaya ve queer anlayışı popüler medya üzerinden geliştirmeye uğraşır. Ayrıca queer hikâyeler/karakterler, cinsellik farklılığına dayalı eşitsiz toplumsal hiyerarşiler ve cinselliğin somutlaşmış örnekleri hakkında sağduyulu bilgiler sunmaya çalışır. Televizyonun kültürel metinlerinde queer eleştiri ve yansıma biçimlerini arayarak cinsellik/cinsiyet normallliğini bozma potansiyeline sahip stratejileri tanımlar. Ek olarak televizyona yönelik eleştirel keşfi sayesinde televizyon çalışmalarının disiplinler çeşitliliğine katkıda bulunur.

Bu çalışma, nispeten yeni bir çalışma alanı olarak queer televizyon çalışmalarını genel bir çerçevede tanımlamak ve uygun bir literatür taraması sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Genel itibariyle queer televizyona, sosyo-kültürel bağlamlar göz önünde bulundurularak temsil, alımlama, ırk, sınıf, cinsiyet, medya ve endüstri ilişkileri, teknoloji ve aktivizm gibi tartışmalar dahil edilerek popüler medya üzerinden bir queer eleştirisi elde edilir. Eşcinsel ve queer hareketin sosyo-politik alanda edindiği başarıların bir izdüşümü olarak kabul edilebilecek queer temsilin sinema-televizyon metinlerindeki kademeli yükselişi, alanın en büyük motivasyonlarından biridir.

GLAAD²⁴,nin son raporlarından biri olan *Where We Are On TV*’ye²⁵ göre Amerika’da kablolu ve dijital mecralarda yayın yapan kuruluşlarda, LGBTİ+ karakterlerinin televizyondaki

²⁴ *Gay, Lesbian Alliance Against Defamation*. 1990 yılında LGBTİ+ bireylerin hayatlarını göz ardı etmeyen ve onları temsil eden medya kuruluşlarını, televizyon/film içeriklerini ve insanları onurlandırmak amaçlı başlatılmış bir organizasyondur.

²⁵ Kuruluşun düzenli faaliyetlerinden biri, başta televizyonda olmak üzere mevcut görünürlük durumunu dikkate alarak, ‘*Televizyonda Neredeyiz*’ raporunun yıllık olarak yayınlanması da dâhil olmak üzere, medya görünürlüğünü izlemektir. GLAAD, televizyondaki gay, lezbiyen, biseksüel, transgender ve diğer çeşitli cinsel oryantasyonlara sahip karakterlerin sayısının hesabını yapar, ekranda buldukları çeşitlilikle gerçek hayatta buldukları çeşitlilik arasında belirli karşılaştırmalar yapar ve ayrıca sayıları bir ilerleme işareti olarak kullanır.

varlığı 2021-2022²⁶ yıl aralığında her zamankinden daha yüksek oranlara çıkarak %12,3'lük bir görünürlüğe ulaşmıştır. Ek olarak televizyon dramalarında, LGBTİ+ toplulukları içinde son on yılda temsil edilenlerden çok daha fazla çeşitlilik olduğu belirtilmiştir. Bu çeşitlilik erkek ve kadın karakterlerin eşit yüzdesini, siyahi ve beyaz olmayan ten rengine sahip insanları ve diğer birçok normatif olmayan (transgender, non-binary, aseksüel, pansöksüel, genderqueer vb.) cinsel kimliği içerir. Dolayısıyla şu anda, queer görünürlüğü televizyon dramaları tarihinde hiç olmadığı kadar bir gelişme göstermektedir.²⁷ Bu gelişmede çevrimiçi yayın platformların payı büyüktür. Reklam verenlere hitap etmek için geniş bir izleyici kitlesine ulaşması gereken kablolu televizyonun aksine, abonelik tabanlı çevrimiçi yayın platformları (*online streaming platforms*) izleyici ve reklama sınırlandırılmamıştır. Wold'a (2017: 10) göre bu özgürlük, yapımcıların ve senaristlerin 'cisgender²⁸ beyaz erkek' paradigmasının dışında yenilikçi hikâyeler anlatmasına ve karakter oluşturmaya izin vermiştir. *Netflix*,²⁹ *HBO Max*, *Hulu*, *Amazon Prime*, *Disney+*, *Apple+*, *Paramount+* gibi küresel çevrimiçi yayın kuruluşları özellikle kimlik, dışlanma ve topluluk temaları üzerine inşa edilen anlatılara yakınlık göstermiş, bu çerçevede organize edilmiş çok sayıda orijinal drama üretmiştir ve üretmeye devam etmektedir. Bu açıdan çevrimiçi yayın kuruluşları daha yenilikçi ve ilerici görülmektedir. Ayrıca bu platformların, en azından orijinal içerikleriyle 'küresel' izleyicilere ulaşmayı amaçlayan 'çok uluslu' bir şirket olması, yorumlayıcı toplulukların zevkleri ve LGBTİ+/queer hikâyelere olan beğenileri açısından neden daha homojen göründüğünü açıklayabilir.

Sıralanan tüm bu gelişmelerin, queer televizyon çalışmalarının alanını genişletmeye yarayan durumlar olduğu söylenebilir. Küresel izleyicilere sunulan ve öncekinin aksine kimlik kavramlarına ikili ve özcü bir bakışın yerine, daha akışkan ve bulanık bir form biçmeye çalışan çevrimiçi platformlar ve bu platformların çeşitli ülkelerle birlikte ürettiği televizyon içerikleri (drama, reality show, belgesel vb.) queer televizyonu sadece 'batının' tekelinde bir çalışma alanı olmaya indirgemekten kurtarabilir. Yapılan literatür araştırmasında queer televizyon çalışmalarının neredeyse hepsinin batı televizyon kurguları (çoğunlukla ABD) üzerine olduğu görülmüşse de son yıllarda Doğu Avrupa, Güney Amerika, Asya ve Avustralya ülkelerinde de televizyon içeriklerinin (yerel ya da küresel / kablolu ya da çevrimiçi) queer perspektifle ele alındığı disiplinlerarası çalışmalara rastlanmıştır. Yapılan taramada Türkiye'de televizyondaki queer görünürlüğünü ele alan çalışmalarınsa oldukça yetersiz olduğu görülmüştür.

²⁶ Bknz: <https://www.glaad.org/whereweareontv21> (Erişim Tarihi: 15.09.2022)

²⁷ Bu içerik ve temsil yükselişinde, elbette ki, artan queer yazar, yapımcı ve oyuncuların rolü (Sender, 2012: 210) ve 2012-2015 arasında Amerika'nın tüm eyaletlerinde aynı cinsiyetten evliliğin yasallaşması büyüktür.

²⁸ Yaşamını doğduğu cinsiyette sürdüren, diğer bir deyişle, doğuştan atanmış cinsiyetiyle cinsiyet kimliği ve davranışı arasında uyumsuzluk yaşamayan kişiler için kullanılan bir terimdir (Stryker, 2016: 199). Türkçe'de (Ali Arıkan'ın çevrimiyle) trans olmayan anlamında 'natrans' olarak da kullanılmaktadır.

²⁹ GLAAD'ın *Where We Are On TV* 2021-2022 raporunda Netflix, çevrimiçi yayıncılık yapan kuruluşlar arasında 'queer' başta olmak üzere birçok azınlık gruplarının temsilleri ve queer karakter sayısı açısından açık ara ilk sırada yer almaktadır.

Cinsel hak ve özgürlüklerin daha önce hiç görülmemiş ölçek ve perspektifte konuşulduğu günümüz dünyasında, queer varoluşun ana akımdaki sesi hiç olmadığı kadar görünür durumdadır. Tüm medya organlarının da bu görünürlüğe katkı sağladığı ortadadır. Özellikle küresel yayıncılık yapan dijital platformların queer hikâye/karakterlerin kendini gerçekleştirmesine daha fazla alan ayırdığı ve hikayeleri küresel izleyiciyle rahatlıkla buluşturabildiği göz önüne alındığında, içeriğe ve içeriklerin incelenmesine olan erişim de kolaylaşmıştır. Queer senarist, yapımcı ve yönetmenlerce üretilen queer hikayelerin çoğalması (ve dolayısıyla daha ‘stereotipik dışı’ anlatı unsurlarının gelişebilmesi), oyuncu kadrosunun tamamı ya da çoğunun queer karakterlerden oluştuğu dramalar, yarışma programları, reality show’lar, belgesel serileri vb. televizyon içeriklerinin mevcudiyeti, kuşkusuz ki 90’lardan bu yana sosyo-kültürel hayatta verilen queer mücadelenin ve medya rızasının bir sonucudur. Böyle bir medya ortamında kendine farklı biçimler arayarak kitleler üzerindeki etkisini genişletmeye devam eden (ve kavramı daha da karmaşıklaştıran) televizyonun, son yıllarda ekranlarda ivmesi yükselen ‘çeşitli formlarda çeşitlilik’ düşüncesiyle ilerici görülebilecek queer söylemlere/anlatılara daha fazla imkân tanınması, queer televizyon çalışmalarına olan ihtiyacın da artmasına olanak sağlamıştır. Zira ekranlardaki queer görünürlüğe disiplinlerarası bir yaklaşım, konuya daha bütüncül bir perspektif sağlayıp alanı genişletme potansiyeli taşır.

KAYNAKÇA

- Barker, M. J. ve Scheele, J. (2018). *Queer, Resimli Bir Tarih*. (Çev: Utlu Özmakas) İstanbul: Dipnot Yayınları.
- Berlant, L. ve Michael W. (1998). Sex in Public. *Critical Inquiry*, 24(2): Sy. 547-566.
- Battles, K. ve Hilton-Morrow, W. (2002). Gay Characters in Conventional Spaces: Will & Grace and the Situation Comedy Genre. *Critical Studies in Media Communication* 19.1: Sy. 87-105.
- Burnichon, M. C. D. (2018). *Queer Tv? The Case of Showtime's Queer As Folk and The L Word*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University College London, UK.
- Butler, J. (2014). *Bela Bedenler*. (Çev. C. Çakırlar ve Z. Talay). Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- Butler, J. (2019). *Cinsiyet Belası*. (Çev. B. Ertür). Metis Yayınevi, İstanbul.
- Capuzza, J. C. ve Spencer, L.G. (2017). Regressing, Progressing, or Transgressing on the Small Screen? Transgender Characters on U.S. Scripted Television Series. *Communication Quarterly* 65.2: Sy. 214-230.
- Capsuto, S. (2000). *Alternate Channels: The Uncensored History of Gay and Lesbian Images on Radio and Television, 1930s to the Present*. New York: Ballantine.
- Chambers, S. A. (2009). *The Queer Politics of Television*. New York, NY: I. B. Tauris.
- Clark, D. (2007). *Encyclopedia of Law and Society: American and Global Perspectives*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Corey, S. (2010). All Bi Myself: Analyzing Television's Presentation of Female Bisexuality. *Journal of Bisexuality*, 17.(2), sy. 190-205.
- Dhaenens, F. (2011) *Gay Representation, Queer Resistance and the Small Screen: A Reception Study of Gay Representations Among Flemish Fans of Contemporary Television Fiction*. Gent: Academia Press.
- Doty, A. (1993). *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Driver, S. (2007). *Queer Girls and Popular Culture: Reading, Resisting, and Creating Media*. New York: Peter Lang.
- Dynes, W. R. (1990). *The Encyclopedia of Homosexuality*. Garland: 1st edition.

- Erdem, T. (2012). Hizadan Çıkmaya, Yoldan Sapmaya Dair. (Ed: Çakırlar, C. ve Delice, S.), Cinsellik Muamması: Türkiye’de Queer Kültür ve Muhalefet. İstanbul: Metis Yayınevi.
- Ergül, S. (2013). Acconci ve Queer Sanat, (Ed: Yardımcı, S ve Güçlü, Ö.), Queer Tahayyül, sy. 383-400. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Fejes, F., Petrich, K. (1993). Invisibility, Homophobia and Heterosexism: Lesbians, Gays and the Media. *Critical Studies in Mass Communication*, 10(4), sy. 395-422.
- Gauntlett, D. (2008). *Media, Gender and Identity: An Introduction*. New York: Routledge.
- Glyn, D. ve Needham, G. (2009). *Queer TV: Theories, Histories, Politics*. New York: Routledge.
- Griffin, H. (2017). Evaluating Television: Affect as a Critical Optic. *Cinema Journal* 57(1), sy. 71-93.
- Griffin, H. (2019). *Queer Television*. Cinema and Media Studies, Oxford Bibliographies.
- Gross, L. (2002). *Up from Invisibility: Lesbians, Gay Men, and the Media in America*. New York: Columbia University Press.
- Halperin, D. (2003). The Normalization of Queer Theory, *Journal of Homosexuality*, 45(2-4), sy. 339-343.
- Harcourt, B. E. (2007). *An Answer to the Question: What Is Poststructuralism?* University of Chicago Public Law & Legal Theory Working Paper.
- Hilton-Morrow, W. ve Battles, K. (2015). *Sexual Identities and the Media: An Introduction*. New York: Routledge.
- Himberg, J. (2014). Multicasting: Lesbian Programming and the Changing Landscape of Cable TV. *Television & New Media*, 15 (4), sy. 289-304.
- Jagose, A. (2017). *Queer Teori: Bir Giriş*. (Çev: Ali Toprak) Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Jenkins, H. (1995). Science Fiction Audiences: Watching Star Trek and Dr. Who. (Ed: John Tulloch ve Henry Jenkins). *Out of the Closet and Into the Universe*, sy. 237-265. New York: Routledge.
- Joyrich, L. (2014). Queer Television Studies: Currents, Flows, and (Main)streams. *Cinema Journal*, 53(2), sy. 133-139.
- Kornak, J. (2015). *Queer as a Political Concept*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Finland: University of Helsinki.

- Köppert, K. (2019). *Queer Media Studies, Queering Medienwissenschaften*. Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, ein Teil von Springer Nature. J. Dorer et al. (Hrsg.), *Handbuch Medien und Geschlecht*.
- Lovelock, M. (2019). *Reality TV and Queer Identities: Sexuality, Authenticity, Celebrity*. Palgrave Macmillan.
- McInroy, L. B. ve Craig, S. H. (2017). Perspectives of LGBTQ Emerging Adults on the Depiction and Impact of LGBTQ Media Representation, *Journal of Youth Studies*, 20(1), s. 32-46.
- McRuer, R. (2013). AIDS, Christopher Reeve ve Queer Sakatlık Çalışmaları. (Ed: Yardımcı S. ve Güçlü Ö.) *Queer Tahayyül*, sy. 255-282.
- Miller, T. (2010). *Television Studies: The Basics*. London, UK: Routledge.
- Moore, C. (2007). Having It All Ways: The Tourist, The Traveler, and The Local in The L Word. *Cinema Journal* 46(4), sy. 3-23.
- Ng, E. (2013). A “post-gay” Era? Media Gaystreaming, Homonormativity, and the Politics of LGBT Integration. *Communication, Culture & Critique*, 6(2), sy. 258-283.
- Nyong'o, T. (2005). Queer TV: A Comment. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 11 (1), sy. 103-105.
- Parsemain, A. L. (2019). *The Pedagogy of Queer Tv*. Palgrave Entertainment Industries.
- Peters, W. (2011). Pink Dollars, White Collars: Queer as Folk, Valuable Viewers, and the Price of Gay TV, *Critical Studies in Media Communication*, 28 (3), sy. 193-212.
- Raymond, D. (2010). Popular Culture and Queer Representation. (Ed: Dines ve J. M. Humez), *Gender, Race, and Class in Media: A Text-Reader*. Newbury Park, CA: Sage, s. 98-110.
- Rodriguez, J. A. (2019). Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Media: Key Narratives, Future Directions. *Sociology Compass*, 13(4), sy. 1-10.
- Rosenblum, D. (1994). Queer Intersectionality and the Failure of Recent Lesbian and Gay “Victories”. *Law & Sexuality*, 83, sy. 83-122.
- Scott, S. ve Jackson, S. (2012). *Cinselliği Kuramlaştırmak*. Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Sedgwick, E. K. (1991). *Epistemology of the Closet*. New York: Harvester Wheatsheaf.

- Sender, K. (2012). No Hard Feelings: Reflexivity and Queer Affect in the New Media Landscape. (Ed: Ross, K.), *The Handbook of Gender, Sex and Media*, sy. 535- 551. Hoboken, NJ: Wiley & Sons, Ltd.
- Stryker, S. (2016). Trans Tarihi, Homonormativite ve Disiplinerlik. (Ed: Darıcıoğlu, L. S.), *Queer Temaşa*, s. 198- 217. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Sullivan, N. (2003). *A Critical Introduction to Queer Theory*. New York: NYU Press.
- Tongson, K. (2017). *Queer*. (Ed: Quellette, L ve Gray, J.) *Keywords for Media Studies*. New York: New York University Press.
- Tropiano, S. (2002). *The Prime Time Closet: A History of Gays and Lesbians on TV*. New York: Applause Theatre and Cinema Books.
- Warner, M. (1993). Introduction. (Ed: Warner, M.). *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*. Minnesota: University of Minnesota Press, sy. 12- 31.
- Vanlee, F. (2019). *Queer Locale/Queerly Local: Exploring Flemish LGBT+ Televisibility, Localized Identity Politics and Peripheral Queer Television Scholarship*. Brussel: Vrije Universiteit.
- Villarejo, A. (2009). *Ethereal Queer: Notes on Method*. (Ed: Davis, G. ve Needham, G.), *Queer Tv: Theories, Histories, Politics*, sy. 48-62. London, UK: IB Tauris.
- Villarejo, A. (2013). *Ethereal Queer: Television, Historicity, Desire*. Durham and London: Duke University Press.
- Wold, H. (2017). *Up Next: Representations of the Underrepresented in Streaming Film and Television*. University of Colorado Boulder.
- Yardımcı, S. ve Güçlü, Ö. (2013). Giriş: Queer Tahayyül. (Ed: Yardımcı, S. ve Güçlü, Ö.), *Queer Tahayyül*, sy. 17-27. İstanbul: Sel Yayıncılık.

**A MINORITY'S JOURNEY TO THE MAINSTREAM:
AN EVALUATION RESEARCH ON QUEER TELEVISION STUDIES**

Mustafa Algül

EXTENDED ABSTRACT

Although queer representations in western television fiction have shown serious developments until today, it is known that they have been presented in a problematic framework for many years. Queer representations are mostly associated with stereotypical or negative character elements (a problematic disease, a ridiculous element, psychologically problematic, alcoholic, complex-emotional and sometimes murderous), and thus heteronormative mentality has positioned queerness as an 'anti-object'. By the 1990s, this situation started to change direction with the effect of neo-liberal policies, new market searches, technological and social movements, with queer characters/narratives in certain parts of the popular television dramas of the period, and finally at the end of the 90s, the theme and subject were directly related to queer. With the emergence of television dramas that are associated with it, a softening period has begun in the narrative and characters compared to the past. Of course, this process cannot be considered independently of queer theory and queer resistance that sprouted in the academic climate of the 90s. Queer's efforts to have a say in television showed itself more frequently in the 2000s and paved the way for the emergence of powerful and unprecedented representations. In addition, the relevant situation enabled an academic sub-study field, namely queer television studies, which deals with the queer presence in mainstream television by taking some basic elements of its discipline from queer and gender theories, to gain momentum in the late 90s/early 2000s.

Queer television studies is a relatively new sub-study field that can be approached from different perspectives, based on gender and queer theories, built on feminist television critiques to analyze the visibility of queer identities on television. Early queer television studies examined the visibility positions and positive/negative representations of queer images on television, while also analyzing characters and storytelling in terms of their contribution to queer visibility and the queer movement, or their detrimental aspects. The concept has gained an interdisciplinary position by combining queer theory and television studies by incorporating various contents into its field of study in terms of the visibility and political recognition of LGBTQ+ individuals (preferably 'queer individuals' in terms of being more inclusive) on television.

This study is important in terms of better understanding the academic field and the elements that support the development of queer television. The aim of this study is to provide

a literature research by explaining queer television studies and the situations, theories and formations that pave the way for this field.

The 1990s, when sexual freedoms were discussed loudly, is a very important period for the concept of queer. For this reason, some processes that pave the way for queer visibility are mentioned in the study. The emergence of queer theory, queer media studies that sprout from the tradition of cultural studies and search for new disciplinary fields, and finally queer television studies, academic fields and leading examples of these studies are explained.

This study was carried out to describe queer television studies as a relatively new field of study in a general framework and to present an appropriate literature review. In general, queer television is critiqued through popular media by including discussions such as representation, reception, race, class, gender, media and industrial relations, technology and activism, taking into account socio-cultural contexts. The gradual rise of queer representation in cinema-television texts, which can be considered as a projection of the successes of the gay and queer movement in the socio-political field, is one of the biggest motivations of the field.

Although it has been seen in the literature research that almost all of the queer television studies are on western television fiction (mostly the USA), in recent years, interdisciplinary studies have been found in Eastern European, South American, Asian and Australian countries in which television contents (local or global / cable or streaming) are handled with a queer perspective. But yet, it was seen that the studies dealing with queer visibility on television in Turkey were quite inadequate.

In today's world, where sexual rights and freedoms are spoken on a scale and perspective never seen before, the mainstream voice of queer existence is more visible than ever before. Considering that streaming platforms with global broadcasting allocate more space for the self-realization of queer stories/characters and can easily meet stories with global audiences, access to content and content analysis has also become easier. The proliferation of queer stories (and thus the development of more 'non-stereotypical' narrative elements) produced by queer screenwriters, producers, and directors has resulted in dramas, game shows, reality shows, documentary series, etc., with all or mostly queer characters. The availability of television content is undoubtedly the result of the queer struggle and media consent in socio-cultural life since the 90s. In such a media environment, television, which continues to expand its influence on the masses by seeking different forms (and complicates the concept even more) provides more opportunities for queer discourses/narratives that can be seen as progressive with the idea of "diversity in various forms", which has gained momentum on the screens in recent years, and the necessity for queer television studies also increased. Because an interdisciplinary approach to queer visibility on screens will provide a more holistic perspective on the subject and expand the field.

Keywords: Queer, Queer Media, Queer Television, Queer Visibility